

hazugságokkal, túlzásokkal, fellengzős lírizálásokkal kompromittált regénybe. A Jenője (mellesleg miért nem Jeney? Micsoda felületesség és könnyelműség a nevek kitalálásában) nem ér fel sem Katonáig, sem Vörösmartyig, egyáltalán senkiig, aki ebben az ügyben megjelent a magyarság előtt. Mellesleg úgy ír, mintha senkink se lett volna ez időben, holott ha Balassiról, Zrínyiről keveset is tudtak, de Berzsenyiről, Kölcseyről, Vörösmartyról már elég sokat tudtak, sőt Kossuthról és Széchenyiről is.

Hiába, minden nagy regénykísérlete belefulladt a regénycsinálás, az „olvasmány”-csinálás olcsó hínárjába.

(Olcsó hínár? — jó ez a kifejezés? — vigyázzunk, ne essek a szidott hibába.)

Persze ez a Jenő elsősorban maga Jókai. Minden dicsvágya, fellengzősége és opportunizmusa a Jókaié.

Bosszantó, nagyon bosszantó, hogy ez a Jókai hogy elpuskázza ezt a nagy-szerű regénytémát. Ostobaságok, álproblémák, zsákcucák, amelyekből a háztetőkön át szabadul ki. De mégis, mert égbekiáltó marhaságok közt olyan jókat mond, hogy az embernek a szíve a torkába szalad, s a könnye hull vagy a sírástól, vagy a kacagástól, mégis nagy kincsünk nekünk az, amit ő adott. Szereti a magyart és szerettetni tudja önmagával önmagát. Ez pedig nekünk méreg is, orvosság is, de mindegyik kell.

*

Ennek a Sven Hedinnek a világraszóló népszerűségét tulajdonképpen az európai — imperialista — sajtó csinálta. Ez az ember nem tudós, nem író, még csak nem is újságíró. Egy kíváncsi úriember, aki más kíváncsi úriemberek és kispolgárok szája íze szerint tudja elmesélni, hol mit látott és mi az az érdekesség, ami az idegent, akinek nem tudományos ismeretekre, hanem csak felületes ismeretekre van szüksége — érdekelheti.

De ha legalább tipikus utazó, útleíró volna, hérodotosi értelemben, Marco Polo-i értelemben! Csakhogy amit ő meglát és megtud, az mindig lényegtelen. Az öreg Cholnoky és általában a magyar utazók sokkal többet érnek nála. Azok tudósok, vagy kalandos emberek (Benyovszky, Magyar László), és amit felfedeznek és meglátnak, igazi ismeret.

